

O. I. SHALAK
ORCID ID: 0000-0002-8275-6703
Candidate of Philology, senior researcher
Institute of Biographical Studies
V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine
e-mail: shalak@ukr.net

ANATOLIY SVYDNYTSKYI (1834-1871) AS A PEDAGOGUE: SOURCES FOR BIOGRAPHY RECONSTRUCTION

Abstract. The Myrhorod period of the writer's life and creativity has been recreated through the epistolary dialogue of V. Hnylosyrov and A. Svydnytskyi and the memories of the writer's students; the main dominants and priorities have been explained.

Keywords: Anatoliy Svydnytskyi, ego-document, biography reconstruction, epistolary, memories.

37(091)(477)-051

С. М. ШЕВЧЕНКО
ORCID ID: 0000-0002-0432-8893
кандидат педагогічних наук,
старший науковий співробітник,
старший науковий співробітник
відділу історії та філософії освіти,
Інститут педагогіки НАПН України,
e-mail: shevchenko_s_n@ukr.net

ОСВІТНІ ТА ФІЛОСОФСЬКО-ОСВІТНІ ПОГЛЯДИ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА

Анотація. Розкрито освітні та філософсько-освітні погляди Юрія Федьковича. Встановлено актуальність та історико-педагогічну значущість просвітницько-педагогічної діяльності Ю. Федьковича у розвитку освіти в Україні. Доведено, що письменник прагнув реорганізувати наявну в той час на Буковині відсталу систему освіти відповідно до потреб української нації, намагався застосовувати філософсько-освітні погляди та вимоги передової педагогічної думки.

Ключові слова: Юрій Федькович, освітні та філософсько-освітні погляди, педагогічна, науково-просвітницька діяльність, українська національна школа, рідна мова, освіта, національна систему виховання.

Юрій Федькович, український письменник і педагогічний діяч, послідовник ідей Т. Шевченка. Народився майбутній учений на Буковині. Працював шкільним інспектором Вижницького повіту, домашнім учителем, створював підручники для початкової школи, писав науково-популярні книги для народу. Учений розробив план реорганізації системи освіти на Буковині, обстоював рівноправну освіту для чоловіків і жінок.

В 1861 р. була здійснена перша публікація українських творів поета – опубліковано в брошурі «Slovo na slovo do redaktora «Slova», газеті «Слово». На початку 1862 р. у Львові вийшла перша збірка віршів «Поезії Іосифа Федьковича», підготовлена Б. Дідицьким, яка принесла йому широке визнання. Згодом «Поезії Іосифа Федьковича» в тижневику «Вечерниці» – оповідання «Люба-згуба» (1862), «Серце не навчити» (1863), «Поезії Юрія Городенчука-Федьковича» (1867– 868 рр. у 3-х вип.); рукописи для дітей «Календарик» і «Буквар» (1870), де письменник боровся за національні інтереси свого народу.

Ю. Федькович педагогічну діяльність розпочав шкільним інспектором Вижницького повіту (1869), в якому на той час було 7 народних шкіл, ще 7 з'явилося в перший рік його інспекторської роботи (1869–1876). Протягом першого року роботи він підготував співаник (1870) і отримав дозвіл від Крайової Шкільної Ради запровадити його в народні школи. Просвітницька робота діяча була різноманітна. Брав участь у виданнях «Мета», «Нива», «Правда», редактор «Просвіти» (1872–1873), підготовка освітніх книжечок для народу, співпраця у часописі «Буковина» (1885), висвітлення стану освіти на Буковині та поради щодо його покращення. Він був одним з перших в українській літературі, хто переклав німецьку класику («Лісовий цар» Гете, «Полонинський стрілець» Шіллера, «Лорелєя» Гейне, «Проклін співця» Уланда, Шекспіра п'єси «Гамлет», «Макбет»; казки братів Грімм «Пастушка гусей», «Тернова рожечка», «Хоробрий кравчик» і Гауса «Розповідь про малого Мука», («Місяці-королі»)), переробив твори братів Грімм («Гологорожечка»), Г. К. Андерсена («Підмінче»); вірші «Рекрут», «Святий вечір», «Ой вийду я з хати», «Співанка» та ін.

Зі свідчення сучасників у спогадах: «як Федькович обняв інспекторат, то в Вижницькім повіті було тоді всего-на-всього сім народних шкіл, а то в Путилові, Дихтинци, Розтоках, Іспасі, Бергометі, Лукавци і Мігові. Під час его інспекторства отворено школу в Вижниці, а внаслідок нового поділу шкільних повітів прибули до Вижницького ще народні школи в Руськім Банилові, дві в Вашківцях, відтак Карапчівська, Заміска і Вилавецька. Цікавий і стиль, яким Федькович написав свої справоздання і взагалі всі реферати, се не був сухий бюрократичний, а дотепний, не раз саркастичний, котрим висказував без обиняків свої думки. Найзнаменитішим доказом того промова, яку Федькович виголосив 30 марта 1871 на закінченні повітової учительської конференції. Ся власною рукою Федьковича написана промова знайшлася в повній основі і свідчить якнайкраще про велику вагу, яку Федькович приписує народній освіті, а тим-то й народній школі, про его одушевлення для сеї справи, про його відразу до гасителів світла і до недбалих учителів, котрим висказує в терпких словах всю гірку правду, завзиваючи їх до совісної невтомимої праці.

Крім інспекційних справоздань Федьковича, цікава ще й повітова учительська конференція, що відбулася під его проводом 28–30 марта 1871 р. у Вижниці в громадській канцелярії, на котрій-то конференції Федькович порушив кілька важних для шкільництва справ, як се видно з дотичного протоколу. В конференції взяло участь 12 учителів, з них в службі нині ще лише один д. Кость Щербановський, надучитель в Лукавци, що був тоді заступником председателя, писарем визначено учителя Юрія Віцегу. На тій конференції ухвалено, щоби

шкільних дітей ділити на 8 відділів, себто після уроків шкільних, котрих було тоді й на Буковині ще 8.

Другою справою було уложення наукового плану для однокласових шкіл. Начерк сего плану знаходиться в актах і цікавий з не одного боку. Передусім ставляє він далеко більші вимоги, як теперішній, хоч зазначає, що се є найвищі вимоги, до яких учитель яко «чесний чоловік» повинен стриміти, а хто би не мав кваліфікації до якого з предметів, мусить просити о увільнення від обов'язку викладати дотичний предмет. Для всіх предметів план приписує методику синтетичну (індуктивну), крім писання, якого належить учити після методи аналітично-синтетичної писання і читання. Годі тут подавати всі вельми цікаві подробиці сего плану, котрий у всім зраджує докладне знання новочасних раціональних дидактичних засад і практичні погляди у Федьковича. Згадаємо тільки, що Федькович жадає також «історії русинів» і науки церковно-слав'янської мови, котра починається читанням і зрозумінням молитов, які є в буквари, відтак жадає читати всіх скорочень, читання і перекладу з молитвеника і псалтирі, вибраних євангелій, апостолів, акафістів і міней», ся мова, каже Федькович, «мусить мати місце в народній школі вже тому, що вона літургічна, поминувши є її класичність і багатство форм; але в народній школі належить її трактувати лише христоматично» [1, с. 209–220].

Усвідомлюючи значення школи у боротьбі з денаціоналізацією буковинського населення, Ю. Федькович через просвітницьку роботу та вироблення нових підходів до навчального процесу в школі намагається сприяти підвищенню національної свідомості жителів Буковини. Для цього, на його думку, насамперед потрібні нові підручники, за якими діти могли б навчатися рідною мовою. І, в 1857 році створює власний україномовний «Буквар для господарських діточок на Буковині», написаний фонетичним правописом.

Ю. Федькович захищав простих людей від панської сваволі, обороняв їхні права на судових процесах, поширював освіту серед трудящих, виступав за навчання рідною мовою. Як педагог обстоював зв'язок школи з життям, господарською діяльністю, критикував церковну схоластику. Наполягав на таких методах навчання, які б розвивали і збагачували дітей. У зв'язку з цим рекомендував звуковий метод навчання грамоти. Він вимагав тих умов, де діти могли б самостійно «бачити, думати, говорити», тобто у процесі навчання виховуватись. Для цього у «Букварі...» вміщував тексти, які сприяли пробудженню в дітях допитливості та формуванню в них високих моральних якостей. Письменник у Букварі вмістив чимало своїх творів для дітей.

Твори письменника про українську родину перейняті глибоким психологізмом і синівською любов'ю до неї, переживаннями за її гірку долю в умовах колоніальної підневільності. Учений писав про життя гуцулів, але тематика творів загальнолюдська, загальноукраїнська. Педагогічний доробок ученого спрямовувався на пробудження національної свідомості, відродження культури українців Буковини, становлення українського шкільництва, боротьбу за народну українську школу.

Список використаних джерел

1. Жук М. І. Видатні педагоги Буковини : метод. посіб. Чернівці, 2008. 80 с.

2. Федькович О. Ю. Писання Осипа Юрія Федьковича : в 4 т. Т. 1. 1-ше повне і критичне вид. Львів : З друк. Наук. Т-ва ім. Шевченка, 1902. 501 с.

3. Шевченко С. М. Просвітницька й педагогічна діяльність Юрія Федьковича (1834–1888) чи Миттєвості сьогодення... *Наука і техніка сьогодні*. 2023. № 3. С. 472–481. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6025-2023-3\(17\)-472-481](https://doi.org/10.52058/2786-6025-2023-3(17)-472-481).

UDC 37(091)(477)-051Fedkovych

S. M. SHEVCHENKO

ORCID ID: 0000-0002-0432-8893

*Candidate of Pedagogical Sciences, Senior Researcher,
Senior Researcher Institute for Pedagogy
of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine
e-mail: shevchenko_s_n@ukr.net*

EDUCATIONAL AND PHILOSOPHICAL-EDUCATIONAL VIEWS OF YURIY FEDKOVYCH

Abstract. The educational and philosophical-educational views of Yuriy Fedkovych have been revealed. The relevance and historical-pedagogical significance of Yu. Fedkovych's

educational and pedagogical activities for the development of education in Ukraine has been stated. The publication proves that the writer sought to reorganize the retarded educational system existing at that time in Bukovyna in accordance with the needs of the Ukrainian nation and the requirements of advanced pedagogical thought.

Keywords: Yuriy Fedkovych, educational and philosophical-educational views, pedagogical, scientific and educational activities, Ukrainian national school, native language, education, national education system.

УДК 37(091)(477)-051Волошин:[37.035:172.15]

Н. О. ЯКОБЧУК

ORCID ID: 0000-0003-2679-2643

*кандидат історичних наук, старший науковий співробітник
відділу педагогічного джерелознавства та біографістики
ДНПБ України імені В. О. Сухомлинського
e-mail: n_yakobchuk@ukr.net*

АВГУСТИН ВОЛОШИН: ЖИТТЯ ЯК ПРИКЛАД ПАТРІОТИЗМУ

Анотація. Проаналізовано ключові етапи життя та напрями громадсько-просвітницької та політичної діяльності А. Волошина. Визначено роль ученого в українському національному русі першої половини ХХ ст. та його внесок у національне відродження Закарпаття.

Ключові слова: А. Волошин, педагогіка, національне відродження, державотворення, громадянська позиція